

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 247 (10844) | 1978 чылдың октябрь 25, среда | 1925 чылда түндүктөгүндө | Өртөө 2 өп.

БЕЛЕТКЕЛДИ ДҮРГЕН ДООЗАР

Көдээ ишчилерин, ылангыя малчынарның ажил-херээнде эң харыс салгың үе—кыштаглаашкын эгелээ. Манаа бүгү талаңың организас-техниктиг белеткелдери совхозтарда ам-даа доозулбайн турар. Кайы-даа ажил-агыйда кажаларның болгаш мал чеми белеткээр цехтерин, чуртталга бажынарның белеткелди чүгле 83—85 хуу четкен, а суг сөөртүр машиналарның болгаш кудуктарның белени оон-даа куду—70—80 хууда доктаай бергилээ. Мал чемирин фермаларга болгаш кыштагларга сөөртүрү ам чаа-ла орту четкен.

СЭКП Тыва обкомунун тоску пленуму кыштаглаашкыңа бүгү белеткелди район комиссияларының хүлээп алырын ноябрь 1-де доозар деп доктааткан. Артан хонуктарда кандыг чүүлдерге кичээниңи мөөнээрлээ?

Септелгенни шынардында четпестер хөй болуп турар, хыналдалар үезинде бо айтырыгже кичээниң салыр болгаш ону чедир кылырынчың хуусааларың болгаш харылаар кижилерин ыяк тодаратып алыр херек. Онда быжырымчалыг болгаш негелделик хыналдан чаш малдар кажаларыңа хамаарыштыр чорудар эрежок чугула, чүге дээрге, практиккадан көстүп турары-биле алырга, бода-даа, шээр-даа малда сөөлгү чыдарда кызыраар чорук эвээжеп турар, а ол хиреде-ле доруктуруп ап турар чаш малды саны чер албайн турары оок хораякындай, ылаңгыя өкпе болгаш ижри аарыларын-дан болуп турарын, биргээр чугаалаарга, соокка алысканыдан болуп турарын малчынар-даа, удуртукчулар-даа, тускай эртемчилер-даа билер.

Кыштаглаашкыңа белеткелдин хыналдазын чорудуп тура, инектерин болгаш ээргилге пазыны четкен казыраларың боос-кызырынның шинчилгенди ай саньыңа чорудуп турарын база хынаар. СЭКП обкомунун пленумунун доктаалында айтканы болза, боозу тодаратынган мал бүрүзүн саанчыга, инек кадарчызыңа акт ээугаар чаш төл алыры-биле быжыгтаар деп айткан. Шак ыңдыг ажилды шээр малга хамаарыштыр, хойнуң боозу-нун, сөөлгү аылды шинчилгезин чоруткан, хойжуларга база акт ээугаар хураган алырын дагып болур.

Сөөлгү үеде мал чемирин кадагалалдында улуг четпестер илереп турар. Биң-Хемниң совхозтарыңа сарааттарың малга чиртир фактылар турган. Чөөн-Хемниң совхозтарында сизге өрттенер чоруктар, оок иштинде чоокта чаа «Сүт-Хөл» совхозтун ийн чус тонна хире сизге, саванының өрттенгени ажил-агың удуртукчуларың улуг кичээдирип, бо талазы-биле шыңгыы хемчеглер алырын негеп турар. Нинтиңиң мал чемирин чыдынган черлериниң чоогунга өглер хондуруп, малдар чоокшуладып болбас. Өртке удуур херекселдерин четчелээри, сагындыр бижиктер, азары, дун-хунуң таныкылдарын тургузары мырнай эрежок чугула.

СЭКП ТК-ның июль (1978 чыл.) Пленумунга мал чемирин болбаазырадып, анаа минерал-витаминниң негелделери ыяп-ла холуп, фермаларга, малчынарже нормал, дензилеп, документтерлиг чорудар шак ыңдыг мал чемирин кажаларың ажил-агың бүрүзүңе тудары чугула деп көргөн. Партия обкомунун тоску пленумунун шиптиринде ыңдыг кажаларың чогуур механизмдер-биле дерип туткан турарың районнарың партия, совет органныңа болгаш ажил-агың удуртукчуларыңа дааскан. Ындыг кажаларың дыка хөй ажил-агыңар кылып турар. Биңчалза-даа чамдык совхозтарда ол кажаларда бөдүүн чөм үрүмектечилери бар-даа болза, минерал-витаминниң негелделер холуур дозаторлар чок, кези турар болгаш үндүрүп турар чемирин дензи-үчөду хоомай, ук кажаларың эргелекчелери эрге-хүлээлгезин чедир билбес болулар турар, ыңчангаш ол бүгүңү эдери чугула.

Кыштаглаашкының чедикшиңин эртеринде ап чорудар организас-техниктиг чугула айтырыларын бирээзи—кышкы одаларың бодамчалыг, планың ажыглары. Кодаң бүрүзүң одаларың кызыгарларың, ай-айлап одалдарың участоктарыңа денделээш, кыштын эң соок үезинде база мал оолдап турар үеде эң-не оыттуг болгаш чоок черлерин арттырып алырын план-схемага көргөн турар.

Кышкы үеде малдың өзүлдезин хандылары, оон баш санының база чаш төлүнүн бүрүн камгалалын хандылары, продуктулуг чоруун бедидери кижилерден, малчин кадарлардан бир дугарында хамаарыштыр. Биңчангаш оларның ажилыңа, амыл-раа-чуртталгазыңа таарымчалыг байдалды тургузары кыштаглаашкыңа белеткелдин, оон кышталдызының бир кол чүүлү. Районнарың партия, совет органның, ажил-агыңар удуртукчулары болгаш хөй-ниити организациалары малчынарның кышкы үеде социалистиг чарыжының негелделерин район болгаш ажил-агың бүрүзүңе таарыштыр ажилдап кылгаш, ук чарыштын дээштин бедидер организастыг хемчеглерин ап чорудар ужурулуг.

Совет Эвилелиниң ажилчы чоннары СЭКП ТК-ның июль Пленумунун шиптирлерин амыл-раала боттадылар дээш, көдээ ажил-агының бүгү талазы болгаш шапкын хөгжүлдези дээш демисеңнер! Мал кыштаглаашкының чедикшиңин чорудар дээш демисеңнер!—деп. Улуг Октябрьның 61 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгылыларының чалбыштыг сестери бо хүннерде көдээ-нин ажил-ишчилерин улам сорук кийер.

ОКТАБРЬГА УТКУШТУР

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, профблчөвүлдеде, ВЛКСМ обкомунда

АМДЫГААШТАН ПЛАНААР

Бо чылдың октябрь 20-ниң медээни-биле алдырга, бистид республиканың совхозтары сизиниң 128,4 муң тоннамы, азы план-ның 78 хууун, сенажы 21,7 муң тоннамы, азы 41,9 хуу, витаминниң өлчөп даягыны 4,6 муң тоннамы, азы 53,8 хуу үчүдө, 141,9 муң тонна сүлөс малдын салгыны СЭКП обкомунуң бюрону, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профблчөвүл болгаш ВЛКСМ обкомуну доктадылар. Сизге белеткээр талазы-биле планың олаалдызын Өвүр, Моңгуш-Тайга болгаш Тоску районнарың ажил-агыңары күчүсеткиң.

Өртке он хонукта мал чеми белеткээринге эң бедик көргүдүрүң Өвүр, Бай-Тайга, Узуу-Хем болгаш Кызыл Районнары чедип алган. Ол черлерде мал чемирин кураларыңың оудуңун чөм едиптиңиз-биле алдырга түс-түс 7,8; 7,6; 6,9; 3,9 хуу болууда.

СЭКП обкомунуң бюронуңуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профблчөвүлдеде болгаш ВЛКСМ обкомунун ДОКТААДЫРЫ БОЛЗА:

1978 чылдың октябрьның ийни он хо-нууда мал чемирин белеткелдеде ка-барган социалистиг чарышкы тилекти деп дараазында районнарың саңар:

— топ зонадан—Кызыл район (СЭКП райкомунун секретары К. И. Шулуу, рай-куком даргазы А. К. Бакудин, ыдыа ажил-агың амылдалыңарың профбл-дел райкомунун даргазы Ч. О. Борзан, ВЛКСМ райкомунун секретары Г. А. Мед-ведев);

— барыңи зонадан—Бай-Тайга район (СЭКП райкомунун секретары Д. С. Дан-ган-оол, райкуком даргазы И. У. Усун, ВЛКСМ райкомунун секретары С. Д. Демдек);

— муруну зонадан—Өвүр район (СЭКП райкомунун секретары Ч. Х. Ор-лоз, райкуком даргазы А. Б. Семсе-оол, ВЛКСМ райкомунун секретары С. М. Дос-тай).

Кызылдың даарыңа фабриказың бригадаларың аразында кабарган социалистиг чарышкы доктаамал тилекти болуп көлгөн коллективтериниң бирээзи—И. Я. Якушиновың бригадасы бо чылдың эгезинде тура 1173 рубльдиң продукциямың бү-дүрүш, чыл планың бүрүн күчүсеткен. Ол коллектив ам кезир чылдың январьның үдүдө амылдан кырыпкан. Бригаданың чамдык кижилери, ылаңгыя дүрүзүгүлдей даарыңыңар Л. Курганская, Т. Шайфуллина олар оону беш чылдың планың оонадалары күчүседир чөдө бергенер. Комсомолду, а амиктарың бо шалыпты коллективни бот-тарыңың арга-куралдарың саңап көргөш, чыл тоңуңуңе чедир дыка хөй түңүгү рубльдиң продукциямың херегак, чилерге бөрийн хүлээгөн.

ЧУРУКТА: ук бригаданың кижилери амыл үезинде. Оң талазында бригадир И. Якушинов, А. ЗАПЦЕВТИҢ фотогу.

АРМЕНИЯНЫҢ ХҮННЭЭРЕКТИГ УРАН ЧҮҮЛҮ

Россияның составында Арменияның киргенинде 150 чылдыга тураскааткан Россия Федерациязында Армян ССР-ниң литературалык болгаш уран чүүлүгүн хүннээр дээш национал политиканың, тилектеги совет културалык мастерарының үр-түңүлдегиди амылдалыңарың чарышкыңа күчүсеткиң. Октябрь 23-те ССР Эвилелиниң Улуг театрында болгаш концерт хүннээрлериң республиканың талантлыч ишчилериниң чогадымың өткүдүгүн түңүл көргүзүп болган. Аныа байысалдык хөй-ниити-ниң талантлыч ишчилери, эртемчи болгаш култураның амылдалычлары, пайысалдык бүүдүрүгелериниң амылчалары, Москва чогулуп көдээ ажил-ишчилери чыгып келген.

Концерт эгезиниң мурунда ССР-ниң улугуң армян Б. Чирков амыл-дүңмалык республиканың чогадымың интеледигендиги, бүү ажалым чоннарыңа улуг чедикшиңин күзөп, Арменияның уран чүүл мастарларынче үрүктүгү хамыгыңа байыр чедирген. Чүрөктүн хамыгыңа өөрүшүңүгү хүлээп алышыңа дээш Москвада болгаш өөрүң четиргеңиң ССР-ниң улугуң армян А. Арутюнян болгаш харым сөзү-гө киреткен.

Кайгычылыг юбилейге тураскааткан композитор Э. Оганесянның «Мөңгөдө кады» деп чыл ыры-биле концерт эгезлээ. Байырым юбилейге А. Арутюнянның бижээни «Орус чыгыш» деп ирмек оок кезээ эң байыт күчүсеткен.

Концерт республиканың кол чогадымың коллективтери болгаш республиканың сураалыг күчүлдерлери—Т. Арутюнян атыг танымал улугуң ырымың асанбай. Арменияның биче ансамбли болгаш өөселер-даа кырыпкан. Алардың мастарлар-биле кады амыл артистер—П. И. Чайковский атыг тускай музыка шломааның, Гриваниң

Социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажилчын партиаларының Төп Комитеттериниң секретарларының чөвүлел хуралы

БУДАВЕНТ. (СЭТА). Социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажилчын партиаларының Төп Комитеттериниң организас-техниктиг ажилчы айтырыгы-биле ажилдан турар секретарларыңың чөвүлел хуралы октябрь 23-те мыда эгелээк. Социалистиг политиктиг системаның крмуңуң болгаш ажилчын партиаларың, массалык организациаларың ролюңуң дугайында айтыры дугайың чөвүлел хуралда кир-тиш турар амыл-дүңмал партиаларың аразында саңа-ла оолдар соттуруңа мөсү ту-раскааткан.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да киртиш турар болза: Болгарияның Коммунисттиг партиаларың — БКП ТК-ның секретары И. Дюлгер; Пей-Кипралың — ИКПА ТК-ның Политбюро кезигү, секретары Э. Бабах, ИКПА ТК-ның се-кретары И. Немет; Вьетнамың Коммунисттиг партиаларың — ВКП ТК-ның кезигү, ВКП ТК-ның Организастиг-партийниң ажил килдизиниң эргелекчиликниң ордалыңы Буй Куанг Төв; Германияның Социалистиг чыгыс-ай партиаларың—ГСНИ ТК-ның Политбюро кезигү-нүнө кандал, секретары Х. Долус; Кубаның Коммунисттиг партиаларың — Кубаның Коммунисттиг партиаларың ТК-зының кезигү Х. Камазо; Лаостуң Улугуң-революсттиг партиаларың — ЛУП ТК-зының Политбюро кезигү Фуми Вонгачит; Моолдуң Аратын революсттиг ком-мунисттиг партиаларың — МАРП ТК-ның Полит-дан — секретары С. Яадам-Алам; Подгыпалың Коммунисттиг партиаларың — ИКПА ТК-ның Политбюро кезигү, секретары Э. Бабах, ИКПА ТК-ның се-

кретары Э. Жавдаровский; Румынияның Коммунисттиг партиаларың — РКП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары К. Демескул; Совет Эвилелиниң Коммунисттиг партиаларың — СЭКП ТК-ның секретары И. В. Кавитон; Чехословакияның Коммунисттиг партиаларың — ЧКП ТК-ның секретары М. Бенс.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Эксперт Кошелев болгаш Ивалченко оларның кадык-шымы эки.

Чөвүлел хуралдың ажилы-да амыл-дүңмал партиаларың Төп Комитеттериниң килдизтериниң эргелекчилери болгаш социалистиг партиаларың журналың Редакция коллективаның кезигү Р. Бузар база кирин турар. ВСАП ТК-ның Политбюро кезигү, секретары А. К. Немет чөвүлел хуралды амыл-чылдык чорутар.

Э К И

Кезир кышкы хынамчалыг белеткенир дээш калбарган чарышкы бистид совхоз база иделейкиң көрүшпү турар. Бо чылдың шээр мал 52 колдаты кыштар. Ол кышталарың сөптөзлөгү бүрүн дооскай бис. Бода малдык оң бир кышталың чалгызың септарын артык, ону каш хонуктан белеткестер бис.

Нияттын маалыга бижик чөм-суурун тургузар амылда совхозтун ишчилери шыңгыы кирешелер. Илан эугаар 5000 тонна сизге белеткээр тургаш, оу 5160 тонна кылдыр күчүсеткен бис. Ол ажил ам-лаа үрүңүчүлөп турар.

Бо хүннерде малчынарның кышталарыңа мал чемирин сөөртүргө бисте чугула амылдарың бирээзи болган. Ол амылче кокулуг И трактор, 6 антомашина хаара турту-ган. 2500 тонна сизге олар кышталарда чедирген. Механиктериниң аразында кабарган социалистиг чарышкы транспортт Казимир Сарыгбай, чолачы Александр Налчор тилектен болуп турар.

«Тес-Хемниң» У. Шыңза салдырыңың (эргелекчи И. Дар-оол) коллективни кезир кышкы баган эвес белеткенир. Мал чеми белеткээр планы олар чедикшиңин күчүсеткен болгаш 60 тонна сизге кышталарда чедирген.

Бо сабыра өшү 21 колдаты, чылды 3 колдаты кыштар. Илан-хораямың эң чыгыштан, чылдың чөмни четтер кылдыр белеткенир, ишчилерге каш көргүчүгү эвес деп чугаалап болур.

Боттарыңың бар арга-куралдарыңың амылдан турган, кезир кышкы үзүп, ону чедикшиңин амыл эр-тин, СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунун саяган сөздүлгелерин күчүседир дээш совхозтун ишчилери амылдан турар.

Х. СЕРИКОВ, «Тес-Хем» совхозта парком секретары.

МАЛ КЫШТАГЛАДЫШКЫНЫ-СОУГУНУҢ КОЛ АЙТЫРЫБЫ

Оңу беш чылдың үшкү чылдың эрткин төс айларында Тес-Хем район курулгези 1500 тонна эвти, 530 тонна сүтү, 166 тонна дүктү саткан. Ону дараалаштыр киргүзгөргө 64,7; 114,2; 33,6 хуулар болууда. Бо сан-чуралдарың алгаш көргөш, аут биле дүктү план-ны чер албайн турар.

Амы үеде бүгү ажил-агың-ларыңың кол сорулгаам — кезир кышкы белеткел. Ол дугайында СЭКП Тыва обкомунун IX пленумунуң шиптирлериңиң дөдөргөй айткан. Ол шиптирлерде дүштүр Тес-Хем районун ажил-агың-ларыңың эвеси эвес амылдарың кылдыр чоруткан.

Кезир кышкы ук районун дөдөргөргө 25 кышталы бода мал, 180 колдаты шээр мал кыштар. Ол кышталарың септелгези колдугуңа доолдуган. Бо каш хонукта 15 хире кажалык септарын ар-тык, а малчынар кыштар 99 чуртталга бажының чүгле сөзөн хирези беден, артык-лары кезик доозары бодимес.

Ук районун совхозтары сизге кезилдизин колдугуңа Ак-Чырага чоруткан. Аныа мал чедикшиңин беш районун бөзөп ол. Кезир кышкы ук-күштүр район илгитин ма-лыңга 14 муң тонна сизге белеткээр турган, оон он ийн муң тоннамы белеткенир. Ол амыл ам-даа уламчыны ту-рар.

Мал чемирин белеткелдин талазы-биле ажил-агың-ларыңа кабарган социалистиг чарышкы «О. Шыңза» биле «Тес-Хем» совхоз мурун турар. «О. Шыңза» мал чеми белеткээр планың 160 хуу, «Тес-Хем» 102 хуу күчүсетки-н.

«О. Шыңза» совхоз кокул кышкы хынамчалыг белеткенир турар ажил-агың. Мында малчынарды сизге сөөртүргө организастыг чоруп турар.

